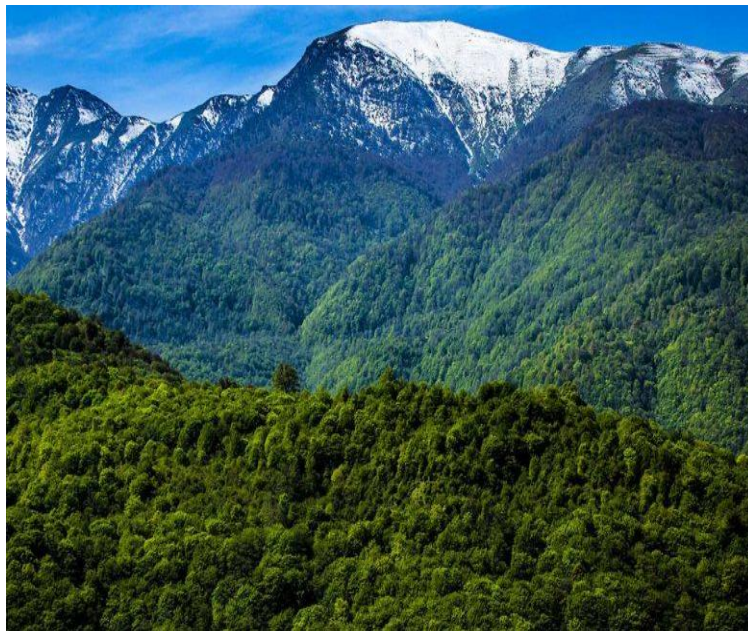

گزارش تحلیلی تبیینی محیط زیست در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

گروه پژوهشی نظام‌های نوین برنامه‌ریزی، بودجه‌ریزی و مدل‌سازی

مجموعه گزارش شماره ۴۰۱

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شناسه گزارش

عنوان	گزارش تحلیلی وضعیت بخش محیط زیست در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲
کد شناسه	۱۴۰۱-۹-۱۰۴۴۹
گروه پژوهشی	گروه پژوهشی نظام‌های نوین برنامه‌ریزی، بودجه‌ریزی و مدل‌سازی
پدیدآورنده	امور آب، کشاورزی و محیط زیست
همکاران	حمید حسین پور، مریم هاشمی، حمیده بهروزی خواه، آرمان نبوی، ایوب غفوری وایقان
ناظر علمی	علی درویشی
ناشر	مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری
تاریخ انتشار	زمستان ۱۴۰۱
مطالب این گزارش لزوماً بیانگر نظر رسمی سازمان برنامه و بودجه کشور و مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری نیست.	
حقوق معنوی اثر به پدیدآورندگان و حقوق مادی آن، به مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه کشور تعلق دارد و استفاده از آن با ذکر مأخذ بلامانع است.	
آدرس: تهران- خیابان نجات‌اللهی- خیابان استاد جعفر شهری (سپند)- پلاک ۱۶ شماره‌های تماس ۰۲۱-۴۳۳۰۶۰۰۰ شماره پیام‌رسان ۰۹۹۲۱۵۷۵۸۴۳	
https://www.dfrc.ir/	

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
أ.....	خلاصه مدیریتی.....
۳.....	۱- بررسی، تحلیل و تبیین فعالیت‌های بخش، منابع و مصارف آن.....
۳.....	۱-۱- مقدمه.....
۴.....	۱-۲- تحلیل و تبیین مهمترین متغیرهای اقتصادی یا اجتماعی بخش و پیش‌بینی آن در سال ۱۴۰۲.....
۵.....	۱-۳- تحلیل و تبیین نماگرهای عملکردی بخش.....
۷.....	۱-۴- چالش‌ها، تنگناها و مسائل اساسی در بخش.....
۸.....	۱-۵- جهت‌گیری‌ها، راهبردها و سیاست‌های بخش، تعیین شده در بخشنامه بودجه ۱۴۰۲.....
۹.....	۱-۶- تبصره‌های بودجه مربوط به بخش.....
۱۲.....	۱-۷- تحلیل و تبیین وضعیت درآمدهای دستگاه‌ها و نوع درآمدهای مختلف در بخش.....
۱۳.....	۱-۸- تحلیل و تبیین اعتبارات هزینه‌ای بخش (برحسب برنامه- دستگاه اجرایی و...) - ردیف‌های متفرقه.....
۱۷.....	۱-۹- تحلیل و تبیین نماگرهای مالی بخش (رشد سالیانه- سهم برنامه‌ها- سهم فصل از امور بودجه عمومی).....
۱۸.....	۱-۱۰- تحلیل و تبیین اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای بخش.....
۱۹.....	۱-۱۱- بررسی و تحلیل اصلاحات ساختاری در بودجه دستگاه‌های بخش.....
۱۹.....	۱-۱۲- مهم‌ترین ویژگی‌های بودجه بخش در سال آتی.....
۲۰.....	۱-۱۳- ترسیم نقش بخش خصوصی در فعالیت‌های بخش.....
۲۰.....	۱-۱۴- مهم‌ترین اقدامات و عملیات اولویت‌دار در فعالیت‌های بخش.....
۲۱.....	۲- بررسی طرح‌ها و پروژه‌های ذیل فصول در هر بخش.....
۲۱.....	۲-۱- مهم‌ترین تنگناها و مشکلات اجرایی طرح‌ها و پروژه‌های بخش.....
۲۱.....	۲-۲- راهکارهای خروج از تنگناها در زمینه طرح‌ها و پروژه‌های بخش.....
۲۲.....	۲-۳- اولویت‌ها در طرح‌ها و پروژه‌های بخش.....
۲۲.....	۲-۴- تعداد طرح‌ها و پروژه‌های حوزه محیط‌زیست (تعداد طرح‌ها برحسب برنامه در دستگاه‌های اجرایی بخش).....
۲۲.....	۲-۵- نحوه تأمین مالی و طرح‌ها و پروژه‌های بخش.....
۲۲.....	۲-۶- تحلیل و تبیین اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای طرح‌ها و پروژه‌ها بر حسب برنامه-دستگاه اجرایی بخش.....
۲۵.....	۲-۷- طرح‌ها و پروژه‌هایی که در سال ۱۴۰۲ به بهره‌برداری می‌رسد.....
۲۶.....	منابع.....

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱: عملکرد شاخص‌های مهم مرتبط با بخش محیط‌زیست.....	۶
جدول ۲: برنامه کلان، معیار و نشانگر ارزیابی عملکرد لایحه ۱۴۰۲.....	۹
جدول ۳: ردیف‌های درآمدی حاصل از خدمات و جرائم تخریب و آلودگی محیط‌زیست.....	۱۲
جدول ۴: مقایسه اعتبارات هزینه‌ای عمومی سازمان حفاظت محیط‌زیست مندرج در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و لایحه بودجه ۱۴۰۲.....	۱۳
جدول ۵: مقایسه اعتبارات هزینه‌ای عمومی بخش محیط‌زیست در قانون سال ۱۴۰۱ و لایحه سال ۱۴۰۲ به تفکیک برنامه.....	۱۳
جدول ۶: مقایسه اعتبارات متفرقه هزینه‌ای سازمان حفاظت محیط‌زیست مندرج در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و لایحه بودجه ۱۴۰۲.....	۱۴
جدول ۷: مقایسه اعتبارات درآمد اختصاصی بخش محیط‌زیست مندرج در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و لایحه بودجه ۱۴۰۲.....	۱۴
جدول ۸: مقایسه ردیف‌های متفرقه بخش محیط‌زیست در لایحه بودجه ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور.....	۱۵
جدول ۹: دستگاه‌های مشمول ردیف درآمدی حاصل از اجرای قانون هوای پاک در لایحه بودجه ۱۴۰۲.....	۱۶
جدول ۱۰: مشخصات ردیف درآمدی حاصل از اجرای قانون هوای پاک در لایحه بودجه ۱۴۰۲.....	۱۷
جدول ۱۱: مقایسه امور، فصل و برنامه‌های هزینه‌ای عمومی بخش محیط‌زیست در لایحه بودجه ۱۴۰۲ در مقایسه با سال ۱۴۰۱.....	۱۷
جدول ۱۲: اعتبارات تملک دارائی‌های سرمایه‌ای بخش محیط‌زیست به تفکیک فصل و برنامه در لایحه بودجه ۱۴۰۲.....	۱۹
جدول ۱۳: اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای بخش برحسب طرح- برنامه- دستگاه لایحه در سال ۱۴۰۲.....	۲۴

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۱۳.....	نمودار ۱: مقایسه درآمدهای قابل تحقق قانون بودجه ۱۴۰۱ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور.....
۱۵.....	نمودار ۲: نسبت حقوق و مزایای محیط‌زیست به سایر اعتبارات هزینه‌ای بر اساس لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور.....
۱۶.....	نمودار ۳: مقایسه ردیف‌های متفرقه در لایحه بودجه ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور.....
۱۸.....	نمودار ۴: سهم فصول مختلف در بخش به درصد.....
۱۸.....	نمودار ۵: مقایسه اعتبار فصول مختلف بخش.....

خلاصه مدیریتی

امروزه کشور ما با مجموعه‌ای از معضلات زیست‌محیطی دست به گریبان است که دامنه آن هر روز گسترده‌تر می‌شود. مسائلی مانند آلودگی هوای شهرها، تغییرات اقلیمی، نابودی تنوع زیستی، خشکسالی گسترده، تخریب زیست‌بوم‌ها، مصرف بی‌رویه منابع تجدید ناپذیر، آلودگی آب‌های سطحی و زیرزمینی، بیابانزایی، آلودگی هوای شهرها و غیره از جمله این مشکلات هستند. وظیفه نظارت، پایش، حفاظت و بهسازی محیط‌زیست بر عهده سازمان حفاظت محیط‌زیست قرار گرفته است.

درواقع مهم‌ترین وظیفه این سازمان، تحقق اصل پنجاهم قانون اساسی کشور (حفاظت از محیط‌زیست و تضمین بهره‌مندی صحیح و مستمر از آن) از طریق حفاظت از اکوسیستم‌های طبیعی کشور، ترمیم اثرات سوء گذشته در محیط‌زیست، پیشگیری و ممانعت از تخریب و آلودگی محیط‌زیست، ارزیابی ظرفیت قابل تحمل محیط در جهت بهره‌وری معقول و مستمر از منابع، برخورد فعال با زمینه‌های بحرانی مسائل محیط زیستی منطقه‌ای با استفاده از همکاری کشورهای همجوار و همکاری بین‌المللی، تهیه و تدوین ضوابط و استانداردهای زیست‌محیطی و ... تشکیل شده است که حوزه‌های اجرایی پرچالش و بسیار دشوار حاکمیتی، به‌ویژه در خصوص کنترل آلودگی‌ها (هوا و آب)، پسماندها و حفاظت حیات وحش محسوب می‌گردد.

لزوم توجه به اجرای سیاست‌ها و اقدامات حفاظتی و حمایت از منابع محیط‌زیستی و ایجاد عزم جدی و همه‌جانبه در میان سازمان‌ها و نهادهای دولتی، غیردولتی، جوامع و بهره‌برداران نیز همانند دیگر کشورها امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. به این منظور و در راستای اهداف سند تحول دولت مردمی و برای تحقق ارتقای شاخص عملکرد زیست‌محیطی کشور، افزایش سهم اقتصاد سبز با افزایش میزان کارآفرینی مشاغل سبز در سبب اشتغال کشور، تعادل‌بخشی به منابع آب زیرزمینی و ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آن برای افزایش تراز آب‌های زیرزمینی، کاهش فرسایش خاک کشور برای رسیدن به میانگین جهانی، بهبود کیفیت هوای شهرها و افزایش تعداد روزهای هوای پاک و سالم در شهرهای کشور و کاهش میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای، افزایش سطح جنگل‌ها و جمعیت حیات وحش و احیای ذخایر ژنتیکی و زیستی در قالب قانون بودجه سنواتی از محل منابع عمومی دولت، اعتباراتی به سازمان حفاظت محیط‌زیست و واحدهای تابعه آن (پژوهشکده حفاظت محیط‌زیست و توسعه پایدار و دانشکده محیط‌زیست)، اختصاص می‌یابد. ماهیت این منابع به صورت اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای است که به ترتیب در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ مبلغ ۲۲۳۱۳ میلیارد ریال (با حدود ۲۸ درصد رشد در مقایسه با سال ۱۴۰۱) هزینه‌ای و مبلغ ۱۱۵۳۰ میلیارد ریال (با بالغ بر ۶۷ درصد رشد نسبت به مصوب سال ۱۴۰۱) تملک دارایی‌های سرمایه‌ای پیش‌بینی شد.

از نکات برجسته در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- افزایش ۱۰۳ درصدی در اعتبار برنامه «پایش و مدیریت آلاینده‌های محیط‌زیست» و افزایش ۹۷ درصدی در برنامه «آموزش، توانمندسازی و ارتقای مشارکت‌های مردمی در حفظ و بهسازی محیط‌زیست»

- پیش‌بینی اعتبار مجوز جذب و به‌کارگیری ایثارگران و محیط‌بانان برای تعداد ۸۰۸ نفر شامل ۵۰۸ نفر ایثارگر و ۳۰۰ نفر محیط‌بان
- انتقال ردیف متفرقه ۷۸-۵۵۰۰۰۰ با عنوان «حفاظت از مناطق تحت مدیریت و حمایت از محیط‌بانان» از ردیف‌های متفرقه موردی (موقت) جدول (۹) قانون بودجه سال ۱۴۰۱ با اعتبار ۳۶۰ میلیارد ریال به ردیف اصلی ذیل جدول (۷) لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ در جهت حمایت از محیط‌بانان
- افزایش بالغ بر ۵۳۵ درصدی در اعتبار ردیف‌های متفرقه مندرج در جدول (۱-۷) مربوط به سازمان حفاظت محیط‌زیست، اعم از ردیف‌های درآمد- هزینه و سایر
- افزایش اعتبار ردیف‌های «جرائم و خسارات زیست‌محیطی» و «موضوع ماده (۱۲) آیین‌نامه اجرایی قانون مدیریت پسماند» متناسب با میزان تحقق منابع درآمدی سال جاری و پیش‌بینی‌های انجام شده برای افزایش این منابع در سال آتی، به ترتیب با رشد حدود ۹۵۰ و ۷۰۰ درصدی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

۱- بررسی، تحلیل و تبیین فعالیت‌های بخش، منابع و مصارف آن

۱-۱- مقدمه

محیط‌زیست مجموعه‌ای از کلیه شرایط فیزیکی، زیستی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی است که تمامی موجودات را در بر گرفته و روابط بین آن‌ها را شامل می‌شود. شناخت و گسترش دانش محیط‌زیست وسیله مؤثری برای برانگیختن مسئولیت‌های فردی و اجتماعی در قبال حفاظت و دفاع بهینه از محیط‌زیست بوده و مهم‌ترین عامل جلوگیری از آلوده ساختن آن و نگرش بر توسعه‌ای پایدار است.

برقراری یک تعادل و توازن بین الزامات توسعه و حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی می‌تواند رویکرد مناسبی باشد که در عصر حاضر بیشتر باید مورد توجه قرار گیرد. به دنبال چنین رویکردی است که تلفیق اصول و الزامات محیط زیستی در نظام برنامه‌ریزی توسعه‌ای کشورها و ضرورت شکل‌گیری نظام یکپارچه برنامه‌ریزی، سیاستگذاری و تصمیم‌گیری‌های تلفیقی در حوزه‌های محیط‌زیست و توسعه که همان توسعه پایدار است، امروزه از اولویت‌های اصلی بسیاری از دولت‌ها محسوب می‌گردد.

بدیهی است وجود زیرساخت‌های قانونی و اسناد بالادستی و برقراری نظام کنترلی و حاکمیتی در کنار استفاده از مشوق‌های انگیزه‌ای و تشویقی، لازمه حفاظت از محیط‌زیست است.

مهم‌ترین تحول در زمینه تقویت مقررات و تضمین اقدامات محیط زیستی پس از انقلاب اسلامی، تصویب اصل پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی است که حفاظت از محیط‌زیست را یک وظیفه عمومی تلقی نموده و هرگونه فعالیت مخرب آن را ممنوع می‌داند.

به‌رغم اینکه اصل پنجاهم قانون اساسی بسیار جامع تهیه و تدوین شده است؛ اما به دلیل درک نادرست از مفاهیم آن، نه‌تنها اقدامات پیشگیرانه نداشته بلکه با عملکرد ضعیف و ملاحظه‌کاری، نتوانسته از آسیب به محیط‌زیست جلوگیری کند.

روند رو به افزایش معضلات و مخاطرات محیط‌زیستی در چند سال اخیر باعث شده است تا موضوع حفاظت از محیط‌زیست، بیش از پیش و به تدریج در کانون توجه دولت‌ها قرار گیرد و به همین دلیل نیز در برنامه ششم توسعه، توجه ویژه‌ای به محیط‌زیست معطوف شده است که بازتاب آن را می‌توان در مفاد متعدد قانون برنامه ششم توسعه به‌ویژه در ماده (۲) مشاهده کرد. مطابق ماده (۲) مزبور، محیط‌زیست به عنوان موضوع خاص و راهبردی برنامه تعیین شده و یکی از اصول و جهت‌گیری‌های بنیادین دولت محسوب و بر این اساس ایجاد بسترهای لازم برای پایدارسازی محیط‌زیست یک اولویت جدی قلمداد گردیده است.

افزون بر این در سایر مفاد برنامه ششم از جمله مفاد ماده ۳۸ این قانون بر جنبه‌های مختلفی از حفاظت از محیط‌زیست تأکید شده است. بررسی ماده ۳۸ قانون برنامه ششم توسعه که به اجرای برخی تکالیف محیط‌زیستی دولت و کلیه دستگاه‌های اجرایی مرتبط تأکید دارد مؤید این مهم است که موضوعاتی مانند گرد

و غبار، پسماند، پساب، تالاب‌های کشور و حفاظت و صیانت از عرصه‌های جنگلی و مرتعی از اهمیت به سزایی برخوردار است و حجم وظایف و مسئولیت‌های سازمان حفاظت محیط‌زیست به عنوان متولی اصلی تحقق اهداف اصل پنجاهم قانون اساسی، افزایش کمی و کیفی داشته است.

با توجه به رویکرد زیست‌محیطی دولت مستقر و اهتمام آن به ارتقاء جایگاه محیط‌زیست در کشور ضروری است تا رویکرد اقتصاد سبز به عنوان زمینه‌ای برای توسعه و خلق ثروت، استفاده از منابع طبیعی با بهره‌وری بیشتر و در عین حال بهبود وضعیت محیط‌زیست باشد. تعامل سازنده و مؤثر اقتصاد و محیط‌زیست، ویژگی این رویکرد است.

۱-۲- تحلیل و تبیین مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی یا اجتماعی بخش و پیش‌بینی آن در سال ۱۴۰۲

به دلیل کمبود آمار مستقل در بخش محیط‌زیست، تعیین نقش محیط‌زیست در متغیرهای کلان کشور از قبیل تولید ناخالص داخلی، اشتغال، بهره‌وری و ... آسان نیست. با این حال با توجه به فرابخشی بودن موضوع و اثرات محیط‌زیست، می‌توان برخی از آنها را در قالب سیاست‌های کلی محیط‌زیست (ابلاغی مقام رهبری در سال ۱۳۹۴) و سند تحول دولت مردمی به شرح زیر مطرح کرد:

- اصلاح شرایط زیستی به منظور برخوردار ساختن جامعه از محیط‌زیست سالم و رعایت عدالت و حقوق بین نسلی.
- مدیریت جامع، هماهنگ و نظام‌مند منابع حیاتی (از قبیل هوا، آب، خاک و تنوع زیستی) مبتنی بر توان و پایداری زیست‌بوم، به‌ویژه با افزایش ظرفیت‌ها و توانمندی‌های حقوقی و ساختاری مناسب همراه با رویکرد مشارکت مردمی.
- پیشگیری و ممانعت از انتشار انواع آلودگی‌های غیرمجاز و جرم‌انگاری تخریب محیط‌زیست و مجازات مؤثر و بازدارنده آلوده‌کنندگان و تخریب‌کنندگان محیط‌زیست و الزام آنان به جبران خسارت.
- پایش مستمر و کنترل منابع و عوامل آلاینده هوا، آب، خاک، آلودگی‌های صوتی، امواج و اشعه‌های مخرب و تغییرات نامساعد اقلیم و الزام به رعایت استانداردها و شاخص‌های زیست‌محیطی در قوانین و مقررات برنامه‌های توسعه و آمایش سرزمین.
- حفاظت، احیاء، بهسازی و توسعه منابع طبیعی تجدیدپذیر کشور (مانند دریا، دریاچه، رودخانه، مخزن سدها، تالاب، آبخوان زیرزمینی، جنگل، خاک، مرتع و تنوع زیستی، به‌ویژه حیات وحش) و اعمال محدودیت قانونمند در بهره‌برداری از این منابع متناسب با توان اکولوژیک (ظرفیت قابل تحمل و توان بازسازی) آنها بر اساس معیارها و شاخص‌های پایداری، مدیریت اکوسیستم‌های حساس و ارزشمند (از قبیل پارک‌های ملی و آثار طبیعی ملی) و حفاظت از منابع ژنتیک و ارتقاء آنها تا سطح استانداردهای بین‌المللی.

- مدیریت تغییرات اقلیم و مقابله با تهدیدات زیست محیطی مانند بیابان‌زایی، گرد و غبار به‌ویژه ریزگردها، خشکسالی و عوامل سرایت‌دهنده میکروبی و رادیواکتیو و توسعه آینده‌نگری و شناخت پدیده‌های نوظهور زیست محیطی و مدیریت آن.
- گسترش اقتصاد سبز با تأکید بر:
  - صنعت کم‌کربن، استفاده از انرژی‌های پاک، محصولات کشاورزی سالم و ارگانیک و مدیریت پسماندها و پساب‌ها با بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های اقتصادی، اجتماعی، طبیعی و زیست محیطی.
  - اصلاح الگوی تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی و بهینه‌سازی الگوی مصرف آب، منابع، غذا، مواد و انرژی به‌ویژه ترویج مواد سوختی سازگار با محیط زیست.
  - توسعه حمل و نقل عمومی سبز و غیرفسیلی از جمله برقی و افزایش حمل و نقل همگانی، به‌ویژه در کلان‌شهرها.
  - تعادل‌بخشی و حفاظت کیفی آب‌های زیرزمینی از طریق اجرای عملیات آبخیزداری، آبخوان‌داری، مدیریت عوامل کاهش بهره‌برداری از آب‌های زیرزمینی و تبخیر و کنترل ورود آلاینده‌ها.
  - استقرار نظام حسابرسی زیست محیطی در کشور با لحاظ ارزش‌ها و هزینه‌های زیست محیطی (تخریب، آلودگی و احیاء) در حساب‌های ملی.
  - حمایت و تشویق سرمایه‌گذاری‌ها و فناوری‌های سازگار با محیط زیست با استفاده از ابزارهای مناسب از جمله عوارض و مالیات سبز.
  - ترویج و نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده ایرانی-اسلامی.
  - تقویت دیپلماسی محیط زیست با:
    - تلاش برای ایجاد و تقویت نهادهای منطقه‌ای برای مقابله با گرد و غبار و آلودگی‌های آبی.
    - توسعه مناسبات، جلب مشارکت، همکاری‌های هدفمند و تأثیرگذار دوجانبه، چندجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی در زمینه محیط زیست.
    - بهره‌گیری مؤثر از فرصت‌ها و مشوق‌های بین‌المللی در حرکت به سوی اقتصاد کم‌کربن و تسهیل انتقال و توسعه فناوری‌ها و نوآوری‌های مرتبط.

۱-۳- تحلیل و تبیین نماگرهای عملکردی بخش

به منظور پیشبرد راهبردها و سیاست‌های برنامه ششم در چارچوب مفاد و احکام آن و همچنین سند فرابخش محیط زیست در برنامه ششم توسعه، شاخص‌های کمی برای نظارت و پایش اجرای این اسناد در برنامه پنجم و ششم توسعه پیش‌بینی شد. هرچند بررسی روندها و تحولات محیط زیستی کشور طی سال‌های یاد شده تا حدودی نگران‌کننده بوده است؛ اما با توجه به هدف‌گذاری‌های انجام شده، ظرفیت‌های مناسبی برای تقویت و

توانمندسازی محیط‌زیست کشور در برنامه پنجم و به‌ویژه برنامه ششم ایجاد شد که در برخی از شاخص‌های مرتبط با زتاب یافته است. در جدول ۱ خلاصه عملکرد شاخص‌های مهم مرتبط با بخش محیط‌زیست در مقاطع مختلف آمده است.

جدول ۱: عملکرد شاخص‌های مهم مرتبط با بخش محیط‌زیست

حوزه	عنوان متغیر/شاخص	واحد	تا سال ۱۳۵۷	۱۳۵۷-۱۳۹۱	۱۳۹۲-۱۳۹۹	۱۴۰۰	شش ماهه اول ۱۴۰۱
آموزش، فرهنگ‌سازی و توسعه سرمایه‌های اجتماعی	اجرای برنامه‌های آموزش محیط‌زیست	نفر ساعت	-	۲۴۰۳۲۱۴	۵۰۰۷۷۱۴	۶۱۸۱۱۰۵	۳۳۹۹۶۰۷
	ارزشگذاری اقتصادی منابع محیط‌زیست	تعداد مناطق	-	۹	۲۴	۲۵	-
	نسبت مساحت مناطق ارزشگذاری شده به مساحت مناطق تحت مدیریت	درصد	-	-	-	۳۰	۳۰
	تشکل‌های زیست‌محیطی فعال	تعداد	-	۴۴۳	۱۰۱۲	۱۰۴۷	۱۰۴۷
محیط‌زیست طبیعی و تنوع زیستی	تعداد مناطق دارای طرح‌های جامع مدیریت (تجمعی)	منطقه	۲	۶۴	۱۵۵	۱۶۵	۱۶۵
	اجرای طرح‌های جامع مدیریت مناطق	منطقه	-	-	۳۰	۴۰	۴۰
	وسعت مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان	هکتار	۵۷۰۰۰۰۰	۱۷۰۸۶۶۷۸	۱۹۰۹۷۵۳۶	۱۹۰۹۷۵۳۶	۱۹۰۹۷۵۳۶
	شناسایی عرصه‌های واجد شرایط برای ارتقاء سطح مناطق	منطقه	۴۵	۲۹۵	۳۰۹	۳۰۹	۳۴۳
	حفاظت و مدیریت از گونه‌های جانوری در معرض تهدید و خطر انقراض	گونه	-	۲	۹	۱۹	۱۹
	سرشماری و پایش گونه‌های شاخص جانوری اولویت‌دار حفاظتی	منطقه	-	۱۳۸	۱۳۸	۱۴۰	۱۴۸
	غنی‌سازی موزه ملی تاریخ طبیعی و ذخایر ژنتیکی و بانک ژن (تجمعی)	نمونه	۱۰۰۰۰	۸۵۰۰۰	۹۳۹۷۷	۹۴۸۶۷	۱۰۹۹۸۵
	مناطق حفاظت شده ساحلی و دریایی	هکتار	-	۴۱۶۲۱۲	۵۸۲۲۱۲	۵۸۲۲۱۲	۵۸۲۲۱۲
	تعداد تالاب‌های ثبت شده در کنوانسیون رامسر	تالاب	۱۸	۲۴	۲۶	۲۶	۲۶
	تعداد تالاب‌های دارای طرح مدیریت زیست بومی	تالاب	-	۳	۱۷	۲۱	۲۱
محیط‌زیست دریایی و تالابها	تعداد ایستگاه‌های پایش زیست‌بوم‌های دریایی	ایستگاه	-	۴۰	۴۰	۴۳	۶۸
	تدوین طرح جامع مدیریت یکپارچه و جامع سواحل و جزایر کشور	طرح	-	۱	۴	۷	۷
	تعداد گونه‌های دریایی در معرض خطر دارای برنامه عمل پایش، مدیریت و حفاظت	گونه	-	۰	۴	۷	۷
	پایش و مدیریت پسماندهای دریایی در بنادر اصلی کشور	پایش	-	۰	۸	۱۵	۳۵
	پایش و نمونه‌برداری منابع آب زیرزمینی	تعداد	-	۳۵	۴۲۵	۴۵۰	۴۵۰

شش ماهه اول ۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۳۹۲-۱۳۹۹	۱۳۵۷-۱۳۹۱	تا سال ۱۳۵۷	واحد	عنوان متغیر/شاخص	حوزه
۲۰۵۳۷	۳۹۹۹۴	۲۶۲۳۶	۱۲۶۵۶	-	تعداد	پایش خوداظهاری	
۴۴	۳۴	۳۲۰	۹۱۹	-	طرح	طرح‌ها و پروژه‌های دارای مجوز ارزیابی زیست‌محیطی	
۵۱۰	۵۱۰	۵۱۰	۳۴۷	-	صنعت	صنایع دارای سیستم پایش آنلاین	
۲۷۵	۲۶۹	۲۶۹	۱۸۲	-	ایستگاه	ایستگاه‌های پایش کیفیت منابع زیستی	
۷۵	۷۵	۷۲	۰	-	میلیون لیتر در روز	میزان تولید روزانه سوخت بنزین و گازوئیل یورو ۴ در کشور	
۱۲۰	۱۰۰	۸۰	۲	-	جایگاه	اجرای طرح کهاب در جایگاه‌های عرضه بنزین	
۶۶۰	۶۶۰	۶۶۰	۳۲۰۰	-	مرکز دفن	کاهش تعداد مراکز دفن زباله	
۸۸۰	۸۸۰	۸۸۰	۳۸۰	-	طرح	طرح جامع مدیریت پسماندهای شهری	
۲۵	۲۵	۲۵	۱۳	-	درصد	افزایش میزان بازیافت پسماندهای عادی	
۱۳۸۴۰۰۰	۱۳۸۴۰۰۰	۹۹۸۹۰۰	-	-	هکتار	اجرای عملیات حفاظت، قرق و مدیریت چرا در مراتع با پتانسیل غبارخیزی	مقابله با ریزگردها و گرد و غبار
۹۷۶۶۰	۹۷۶۶۰	۸۸۲۳۰	-	-	هکتار	اجرای عملیات مدیریت رواناب به منظور افزایش رطوبت خاک و توسعه پوشش گیاهی طبیعی	
۵۵۱۴	۵۵۱۴	۵۵۱۴	-	-	کیلومتر	احداث بادشکن زنده و غیرزنده و تله رسوبگیر	
۸۰	۸۰	۸۰	-	-	کیلومتر	احداث مجاری انتقال آب به منظور مرطوب‌سازی و مدیریت کانون‌های بحرانی گردوغبار	
۵۲۵۲۰۰۰	۵۲۵۲۰۰۰	۵۲۰۰۰۰۰	-	-	مترمکعب	اجرای عملیات لایروبی انهار و بهسازی مسیل‌ها جهت آبرسانی به تالاب‌های با منشأ گردوغبار (تجمعی)	
۵۱۵۱	۵۱۵۱	۳۰۰۰	-	-	تعداد	نمونه‌برداری سطحی و اتمسفری منشأهای گرد و غبار در سطح کشور	
۳۲۵۵۵	۲۲۵۵۵	۲۲۵۵۵	-	-	هکتار	کشاورزی حفاظتی (ترویج و انتقال فناوری، خاک‌ورزی)	

مأخذ: گزارش عملکرد سازمان حفاظت محیط‌زیست در سال ۱۴۰۱

۱-۴- چالش‌ها، تنگناها و مسائل اساسی در بخش

- عدم تکمیل فرایند تعیین ارزش اقتصادی زیست‌بوم‌ها و منابع زیستی
- ضعف ارزیابی و کنترل آثار زیست‌محیطی در طرح جامع آمایش سرزمین، طرح‌های توسعه‌ای و تولیدی کشور
- ضعف ساختار حکمرانی محیط‌زیست کشور و ناهماهنگی بخشی و فرابخشی
- ناکافی بودن قوانین، آیین‌نامه، ضوابط و دستورالعمل اختصاصی در خصوص حفاظت از محیط‌زیست

- کم‌توجهی به جایگاه نهادهای مدنی و سازمان‌های غیردولتی در تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت‌های اجرایی
- ناکافی بودن منابع آمار و اطلاعات مورد نیاز مرتبط با محیط‌زیست کشور
- ناهماهنگی بخشی و فرابخشی در اجرای برنامه آموزش همگانی محیط‌زیست
- ضعف در پایش و نظارت دقیق بر تولید و انتشار آلاینده‌های منابع زیستی
- ضعف در نظام و اعمال فرایندهای حفاظت، ارزیابی، پایش، احیا و نظارت بر بهره‌برداری اجزای تنوع زیستی
- اجرا نشدن برنامه‌های احیا و حفاظت اکوسیستم‌ها و زیست‌بوم‌های حساس و تخریب یافته
- ضعف در دیپلماسی زیست‌محیطی بین‌المللی و منطقه‌ای و در همکاری‌های بین‌المللی محیط‌زیست در سطوح مختلف از مذاکرات تا انجام تعهدات و مدیریت اجرای طرح‌ها و پروژه‌های بین‌المللی
- نامتناسب بودن پژوهش‌ها و تحقیقات انجام شده با نیازهای اجرایی و اجتماعی محیط‌زیست کشور و عدم حمایت لازم از تحقیقات، شرکت‌های دانش‌بنیان، اختراعات و فناوری‌های محیط‌زیست
- بحرانی بودن شرایط منابع آب کشور و عدم بهره‌وری تولید، انتقال، توزیع و مصرف انرژی
- گرد و غبار و گسترش آلودگی هوای کلان‌شهرها و شهرهای بزرگ

۱-۵- جهت‌گیری‌ها، راهبردها و سیاست‌های بخش، تعیین شده در بخشنامه بودجه ۱۴۰۲

اگرچه بودجه سال ۱۴۰۲ با رویکرد غالب حفاظت محیط‌زیست ابلاغ نشده و ممکن است نتوان به طور مستقیم عبارت و یا رویکرد یا سیاستی که محیط‌زیست و یا موضوع حفاظت و بهسازی در آن ذکر شده باشد را یافت؛ اما با توجه به تدوین بخشنامه با تأکید بر سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی و اهداف و سیاست‌ها و راهبردهای برنامه ششم توسعه، می‌توان مهم‌ترین اهداف، راهبردها و برنامه کلان در حوزه محیط‌زیست را به شرح جدول ۲ برشمرد:

جدول ۲: برنامه کلان، معیار و نشانگر ارزیابی عملکرد لایحه ۱۴۰۲

شماره طبقه‌بندی برنامه کلان	عنوان برنامه کلان	عنوان معیار	عنوان سنجه	عنوان برنامه اجرایی	شاخص	واحد	
۱۴۰۳۰۰۶۰۰۰	حفاظت و بهسازی محیط‌زیست و جلوگیری از تخریب آن‌ها	حفاظت از ذخایر ژنتیکی و زیستی	درصد	برنامه حفاظت، احیاء و بهسازی زیست‌بوم‌های تحت مدیریت	پایش و حفاظت از مناطق تحت مدیریت	سطح مناطق تحت مدیریت (هزار هکتار)	
			درصد	برنامه حفاظت، احیاء و بهسازی زیست‌بوم‌های تحت مدیریت	هوشمندسازی پایش و حفاظت از زیست‌بوم‌های تحت مدیریت	سطح مناطق هوشمندسازی شده (هزار هکتار)	
		درصد روزهای پاک	برنامه پایش و مدیریت آلاینده‌های محیط‌زیست	بهبود کیفیت هوای کلان‌شهرها و افزایش تعداد روزهای هوای پاک و سالم	درصد- تعداد روزهای پاک به کل روزهای سال	حفاظت و بهسازی محیط‌زیست و جلوگیری از تخریب آن‌ها	
		درصد	برنامه پایش و مدیریت آلاینده‌های محیط‌زیست	کاهش سطح کانون داخلی منشأ گرد و غبار	سطح کانون تثبیت شده (هزار هکتار)	حفاظت و بهسازی محیط‌زیست و جلوگیری از تخریب آن‌ها	
		درصد	برنامه آموزش، توانمندسازی و ارتقای مشارکت‌های مردمی در حفظ و بهسازی محیط‌زیست	توانمندسازی و ارتقاء مشارکت جوامع محلی در حفاظت زیست‌بوم‌ها	آموزش (هزار نفر ساعت)	حفاظت و بهسازی محیط‌زیست	تعداد
				برنامه پژوهش‌های علمی، فناوری و فن آفرینی	تعداد پژوهش‌های انجام شده	حفاظت و بهسازی محیط‌زیست	تعداد

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور

۱-۶- تبصره‌های بودجه مربوط به بخش

معضلات زیست‌محیطی روزافزون کشور در سال‌های اخیر باعث شده است، علاوه بر تأکید بر ضرورت حفاظت از محیط‌زیست در اسناد برنامه ششم و همچنین سیاست‌های کلی نظام در زمینه محیط‌زیست، موضوع محیط‌زیست در تبصره‌های بودجه سنواتی کشور نیز مورد توجه قرار گیرد. از مهم‌ترین آنها می‌توان به تبصره‌های زیر اشاره کرد که این موضوع از سوی دولت دارای اهمیت بیشتری است:

تبصره‌های تخصصی - بخشی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

بند (ه) تبصره (۸):

بیشتر درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از عوارض آلاینده‌گی (عوارض سبز) موضوع ماده (۲۷) قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب سال ۱۴۰۰ به سازمان حفاظت محیط‌زیست (صندوق ملی محیط‌زیست) اختصاص می‌یابد تا پس از مبادله موافقت‌نامه با سازمان برنامه و بودجه کشور، بر اساس ماده (۵) اساسنامه صندوق مذکور صرف

اعطای تسهیلات و حمایت‌های مالی برای کاهش آلودگی‌های محیط‌زیست و جلوگیری از تخریب محیط‌زیست گردد.

بند (ف) تبصره (۸):

در راستای حفاظت از محیط‌زیست کشور و حفظ انفال کشور، سازمان محیط‌زیست کشور از پرداخت هزینه دادرسی دعاوی معاف می‌شود.

بند (هـ) تبصره (۷):

دولت موظف است سهم پانزده درصدی (۱۵٪) حقوق دولتی معادن را هر سه ماه یک‌بار به خزانه معین استان واریز نماید و با اولویت شهرستانی که معدن در آن قرار دارد جهت توسعه زیرساخت‌های آن و رفع آسیب‌های محیط‌زیستی اختصاص و گزارش آن را به مجلس ارائه کند. همچنین در جهت اجرای قانون پرداخت یک درصد (۱٪) فروش معادن بابت اصلاح خرابی‌های وارده به منابع طبیعی و عوارض محیط‌زیستی گزارش اقدامات صورت گرفته را هر دو ماه یک‌بار به مجلس ارائه دهد.

بند (هـ) تبصره (۳):

به دولت اجازه داده می‌شود تا سقف دو میلیارد (۲,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) یورو، کمک‌های بلاعوض بین‌المللی از سوی مؤسسات و سازمان‌های بین‌المللی برای جبران خسارت و پیشگیری از حوادثی مانند زلزله، سیل، مبارزه با آفات و بیماری‌های دامی و گیاهی و همچنین تأمین ماشین‌آلات و تجهیزات مربوطه، اجرای طرح‌های توسعه‌ای و زیربنایی کشور و طرح‌های موضوع صندوق ملی محیط‌زیست و امور مربوط به پناهندگان را دریافت و پس از تسعیر و واریز آن به خزانه کل کشور صرف هزینه‌های مرتبط نمایند.

تبصره‌های تخصصی - فرابخشی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

بند (ل) تبصره (۶):

توزیع منابع موضوع ماده ۳۹ قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب سال ۱۴۰۰ بر اساس نظر وزیر کشور انجام می‌پذیرد.

۲- وزارت کشور موظف است از طریق شهرداری‌های کشور در سقف یک درصد (۱٪) سهم افزایش یافته شهرداری‌ها از محل قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب سال ۱۴۰۰ تا سیصد هزار میلیارد (۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال را برای اجرای طرح‌های حمل و نقل عمومی درون‌شهری (شامل ناوگان اتوبوسرانی و تاکسیرانی و قطار شهری و حومه)، ساماندهی و مدیریت پسماند، تأمین نردبان هیدرولیکی و ماشین‌آلات آتش‌نشانی و تأمین، تجهیز دوربین‌های ترافیک شهری اختصاص دهد. سهم اعتبارات هر شهرستان برای موارد فوق‌الذکر توسط وزارت کشور به شهرداری‌ها ابلاغ می‌گردد. وزارت کشور موظف است گزارش‌های

لازم را در مقاطع سه ماهه پس از جمع‌بندی به سازمان برنامه و بودجه کشور و کمیسیون عمران مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

بند (ج) تبصره (۸):

ج- شرکت‌های آب منطقه‌ای استان‌ها و سازمان آب و برق خوزستان مکلفند از محل منابع داخلی خود و بخشی از اعتبارات طرح‌های تعادل بخشی و تغذیه مصنوعی در قالب وجوه اداره شده نسبت به تأمین هزینه‌های خرید و نصب شمارشگر (کنتور)های حجمی و هوشمند چاه‌های آب کشاورزی مجاز، اقدام کنند و اصل مبلغ تسهیلات پرداختی را بدون هیچ‌گونه سود به صورت اقساط با زمان‌بندی که به تصویب وزرای نیرو و جهاد کشاورزی می‌رسد از کشاورزان صاحب این چاه‌ها دریافت کنند. صد درصد (۱۰۰٪) اقساط وصولی برای اجرای طرح‌های احیاء و تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی در اختیار شرکت‌های آب منطقه‌ای استان‌ها و سازمان آب و برق خوزستان قرار می‌گیرد.

ه- در اجرای بند (ب) ماده (۳۳) قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ با اصلاحات و الحاقات بعدی و برای حفظ و صیانت از آبخوان‌های کشور، شرکت‌های آب منطقه‌ای استان‌ها و سازمان آب و برق خوزستان مکلف‌اند با نظارت تشکل‌های کشاورزی برای شمارشگر (کنتور)دار شدن چاه‌ها با توجه به شرایط اقتصادی و اقلیمی مناطق مختلف کشور از مصرف‌کنندگان آب کشاورزی برای چاه‌های مجاز فاقد شمارشگر (کنتور) هوشمند بر اساس یک و دو دهم (۱/۲) برابر پروانه بهره‌برداری آنها و برای چاه‌های مجاز دارای شمارشگر (کنتور) هوشمند بر اساس برداشت مجاز از آنها، به ازای هر متر مکعب برداشت آب از آبخوان‌ها، حداکثر معادل (۳۰۰) ریال متناسب با کشت غالب منطقه و میزان درآمد کشاورزان مطابق دستورالعمل مشترک وزرای نیرو و جهاد کشاورزی، دریافت و به ردیف شماره ۱۶۰۱۱۲ جدول شماره (۵) این قانون نزد خزانه‌داری کل کشور واریز نمایند. معادل مبلغ واریزی پس از مبادله موافقتنامه از محل ردیف ۵۰-۵۳۰۰۰۰ جدول شماره (۹) این قانون به کشاورزان خسارت‌دیده از خشکسالی از طریق صندوق بیمه محصولات کشاورزی، خسارت نکشت به کشاورزان همان منطقه، برنامه‌های تعادل بخشی، آبخیزداری و اجرای طرح‌های افزایش بهره‌وری آب پرداخت می‌گردد. آیین‌نامه اجرایی این بند توسط وزارتخانه‌های نیرو و جهاد کشاورزی و سازمان برنامه و بودجه کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. در اجرای این بند، اساسنامه صندوق بیمه محصولات کشاورزی اصلاح و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. پنج درصد (۵٪) از منابع حاصل از فروش آب موضوع این بند صرف حمایت از طرح‌های آبخیزداری و آبرسانی به روستاهای شهرستان‌های محل استقرار سد می‌شود.

در خصوص چاه‌های غیرمجاز وفق بند (ه) ماده (۴۵) قانون توزیع عادلانه آب نسبت به مسلوب‌المنفعه نمودن این چاه‌ها اقدام و جریمه مربوط به میزان برداشت آب تا زمان انسداد چاه در صورت کشت محصولات اساسی و راهبردی (استراتژیک) کشور به ازای هر مترمکعب حداکثر ۳۰۰۰ ریال و در غیر این صورت به ازای هر متر مکعب آب حداکثر مبلغ شش هزار (۶۰۰۰) ریال به ازای هر متر مکعب آب متناسب با افت سفره و حجم

کسری مخزن سفره که حسب دستورالعمل وزیر نیرو تعیین می‌شود، دریافت می‌گردد و به ردیف درآمدی شماره ۱۶۰۱۱۲ جدول شماره (۵) این قانون نزد خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود تا صرف برنامه‌های تعادل بخشی، آبخیزداری و اجرای طرح‌های افزایش بهره‌وری آب گردد.

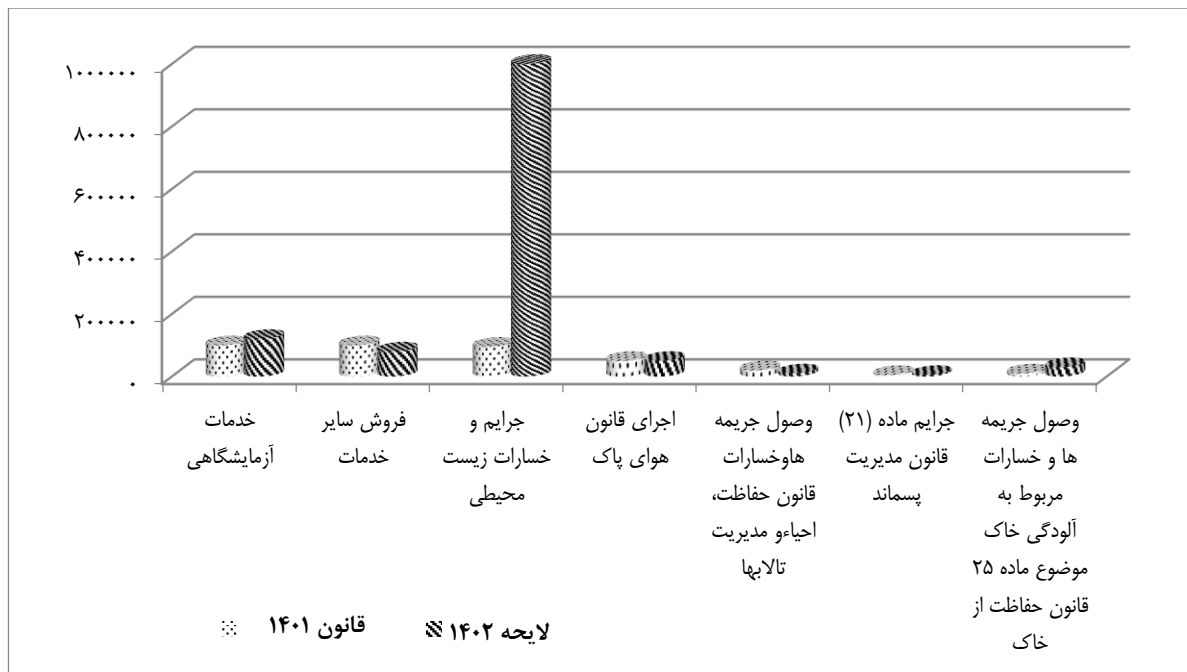
۱-۷- تحلیل و تبیین وضعیت درآمدهای دستگاه‌ها و نوع درآمدهای مختلف در بخش

حفاظت از محیط‌زیست اصولاً امر حاکمیتی تلقی می‌شود؛ اما این مهم هرگز بدون مشارکت و همراهی مردم موفق و میسر نیست. از طرف دیگر همواره اشخاصی بنا به ماهیت فعالیت و کار خود و یا در اثر سهل‌انگاری و کوتاهی، آسیب‌هایی را به منابع و محیط اطراف خود وارد می‌کنند که برای محیط‌زیست انسان‌ها و حیات وحش و تنوع زیستی زیان‌آور است. در هر حال برخی از این اشخاص توجهی به اثرات نامطلوب فعالیت خود نداشته و بدون اینکه به بهسازی محیط و یا احیای مناطق تخریب و آلوده شده مبادرت نمایند، به فعالیت‌ها و اقدامات مخرب خود ادامه می‌دهند. بر این اساس قانون‌گذار برای مرتکبان این‌گونه اقدامات ضمن وضع جریمه، اعاده به وضع اصلی موضوع را نیز تکلیف کرده است. اخذ جریمه از تخریب‌کنندگان و آلوده‌کنندگان محیط‌زیست و مصرف آن برای پایش و بهسازی محیط‌زیست تقریباً در تمامی کشورهای دنیا امروزه متداول می‌باشد که یکی از شیوه‌های تأمین مالی برای فعالیت‌های این نهاد است. اخذ جرائم و انجام عملیات آزمایشگاهی محیط‌زیستی از منابع درآمدی سازمان حفاظت محیط‌زیست می‌باشد که پیش‌بینی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ و مقایسه آن با سنوات اخیر به شرح جدول ۳ است:

جدول ۳: ردیف‌های درآمدی حاصل از خدمات و جرائم تخریب و آلودگی محیط‌زیست (میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	عنوان درآمد	عملکرد ۱۴۰۰	مصوب ۱۴۰۱	عملکرد شش ماه ۱۴۰۱	لایحه ۱۴۰۲	درصد تغییر به سال ۱۴۰۰
۱۴۰۱۰۸	خدمات آزمایشگاهی	۱۲۰,۶۵۹	۱۰۰,۰۰۰	۴۴,۸۶۵	۱۲۰,۰۰۰	۲۰
۱۴۰۱۲۰	فروش سایر خدمات	۴۷,۱۹۴	۱۰۰,۰۰۰	۱۶,۰۶۸	۸۰,۰۰۰	-۲۰
۱۵۰۱۰۴	جرائم و خسارات زیست‌محیطی	۴۲۶,۱۷۲	۹۵,۰۰۰	۶۰,۰۶۱	۱,۰۰۰,۰۰۰	۹۰۰
۱۵۰۱۳۲	اجرای قانون هوای پاک	۳,۵۵۱	۵۰,۰۰۰	۲,۶۹۰	۵۰,۰۰۰	۰
۱۵۰۱۳۳	وصول جریمه‌ها و خسارات قانون حفاظت، احیاء و مدیریت تالاب‌ها	۲,۴۶۲	۲۰,۰۰۰	۱,۲۱۲	۱۰,۰۰۰	-۵۰
۱۵۰۱۳۴	جرائم ماده (۲۱) قانون مدیریت پسماند	۲۲۱	۵,۰۰۰	۲۳۹	۵,۰۰۰	۰
۱۵۰۱۳۶	وصول جریمه‌ها و خسارات مربوط به آلودگی خاک موضوع ماده ۲۵ قانون حفاظت از خاک	۷۰,۱۱۵	۱۰,۰۰۰	۱۳,۴۶۰	۳۰,۰۰۰	۲۰۰
	جمع	۶۷۰,۳۷۴	۳۸۰,۰۰۰	۱۳۸,۵۹۵	۱,۲۹۵,۰۰۰	۲۴۰

مأخذ: گزارش عملکرد خزانه، قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور

نمودار ۱: مقایسه درآمدهای قابل تحقق قانون بودجه ۱۴۰۱ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور

۸-۱- تحلیل و تبیین اعتبارات هزینه‌ای بخشی (بر حسب برنامه - دستگاه اجرایی و...) - ردیف‌های

متفرقه

جدول ۴: مقایسه اعتبارات هزینه‌ای عمومی سازمان حفاظت محیط زیست مندرج در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و لایحه بودجه ۱۴۰۲ (میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	دستگاه اجرایی	مصوب سال ۱۴۰۱	لایحه ۱۴۰۲	درصد تغییر
۱۴۰۰۰۰	سازمان حفاظت محیط زیست	۱۷۹۲۳۴۰۵	۲۵۴۳۹۱۸۷	۴۲

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور

جدول ۵: مقایسه اعتبارات هزینه‌ای عمومی بخش محیط زیست در قانون سال ۱۴۰۱ و لایحه سال ۱۴۰۲ به تفکیک برنامه (میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	عنوان برنامه	مصوب سال ۱۴۰۱	لایحه ۱۴۰۲	درصد تغییر
۱۴۰۳۰۰۱۰۰۰	برنامه پایش و مدیریت آلاینده‌های محیط زیست	۵۹۵۱۱۰۴	۹۲۴۰۹۰۸	۵۵
۱۴۰۳۰۰۲۰۰۰	برنامه حفاظت، احیاء و بهسازی زیست‌بوم‌های تحت مدیریت	۱۰۱۸۵۷۳۱	۱۳۶۹۶۰۱۵	۳۴

۴۱	۲۳۱۲۳۳۶	۱۶۴۳۹۱۴	برنامه آموزش، توانمندسازی و ارتقای مشارکت‌های مردمی در حفظ و بهسازی محیط‌زیست	۱۴۰۳۰۰۳۰۰۰
۳۳	۱۸۹۹۲۸	۱۴۲۶۵۶	برنامه پژوهش‌های علمی، فناوری و فن آفرینی	۱۴۰۵۰۰۴۰۰۰
۴۲	۲۵۴۳۹۱۸۷	۱۷۹۲۳۴۰۵	جمع	

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور

جدول ۶: مقایسه اعتبارات متفرقه هزینه‌ای سازمان حفاظت محیط‌زیست مندرج در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و لایحه بودجه ۱۴۰۲ (میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	دستگاه اجرایی	مصوب سال ۱۴۰۱	لایحه ۱۴۰۲	درصد تغییر
۱۴۰۰۰۰	سازمان حفاظت محیط‌زیست	۴۲۵۴۵۲	۳۱۲۵۹۰۰	۶۳۵

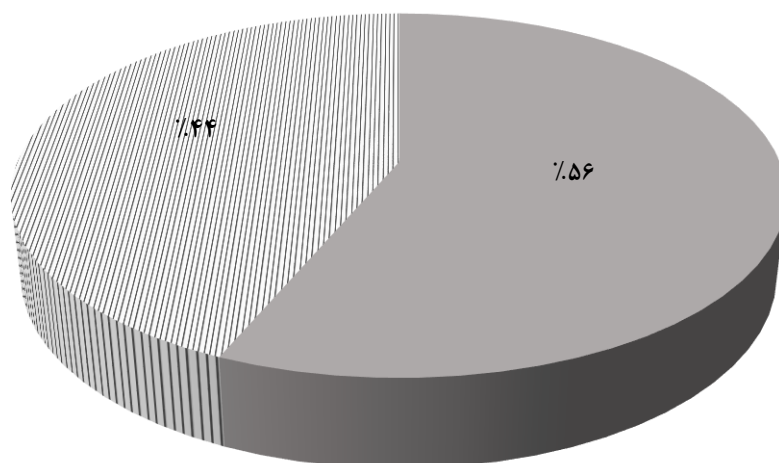
منبع: قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور

اعتبارات متفرقه جدول ۶ در موضوعات «کمک به صندوق ملی محیط‌زیست»، «اجرای قانون مدیریت پسماند»، «اجرای قانون حفاظت، احیاء و مدیریت تالاب‌های کشور»، «مطالعه و طراحی طرح نجات دریاچه ارومیه»، «تقویت تشکل‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد زیست‌محیطی» و «اجرای قانون هوای پاک» هزینه می‌شود.

جدول ۷: مقایسه اعتبارات درآمد اختصاصی بخش محیط‌زیست مندرج در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و لایحه بودجه ۱۴۰۲ (میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	دستگاه اجرایی	مصوب سال ۱۴۰۱			لایحه سال ۱۴۰۲		
		هزینه‌ای	تملک	جمع	هزینه‌ای	تملک	جمع
۱۴۰۰۰۴	پژوهشکده محیط‌زیست	۶۰۰۰۰	۲۰۰۰۰	۸۰۰۰۰	۶۴۰۰۰	۱۶۰۰۰	۸۰۰۰۰

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور

■ حقوق || سایر

نمودار ۲: نسبت حقوق و مزایای محیط زیست به سایر اعتبارات هزینه‌ای بر اساس لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور

سایر اعتبارات هزینه‌ای

- فوق العاده نوبت کاری، حق مأموریت، جیره غذایی و حق ملبوس مأمورین اجرایی و محیط بانان با توجه به ۱۸ بیتوته شبانه‌روزی در مناطق صعب‌العبور
- بیمه مسئولیت و حمایت قضایی محیط بان طبق قانون حمایت قضایی و بیمه‌ای از مأموران یگان حفاظت محیط زیست و جنگلبانی (مصوب ۱۳۹۹/۰۳/۲۲)
- تعهدات سنوات گذشته و پیش‌بینی سال جاری مربوط به دیه و خسارات به محیط بانان آسیب‌دیده
- خسارت مربوط به باغداران، کشاورزان و افراد آسیب‌دیده از ناحیه حیات وحش
- هزینه سوخت خودروهای گشت‌زنی و پایش مناطق

جدول ۸: مقایسه ردیف‌های متفرقه بخش محیط زیست در لایحه بودجه ۱۴۰۲ و قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور (میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	موضوع ردیف متفرقه	مصوب ۱۴۰۱	لایحه ۱۴۰۲	درصد رشد
۶۵-۷۳۰۰۰۰	سازمان حفاظت محیط زیست- اعتبارات موضوع ماده (۳۰) قانون شکار و صید	۱۳۷۲۱	۱۱۰۰۰	-۲۰
۶۶-۷۳۰۰۰۰	سازمان حفاظت محیط زیست- موضوع جرائم و خسارات زیست محیطی	۴۲۳۲۳	۴۴۵۰۰۰	۹۵۱
۶۷-۷۳۰۰۰۰	سازمان حفاظت محیط زیست- کمک به صندوق ملی محیط زیست موضوع ماده (۱۲) آیین‌نامه اجرایی قانون مدیریت پسماندها	۳۲۹۱۳۵	۲۶۳۳۰۰۰	۷۰۰
۶۸-۷۵۰۰۰۰	اجرای ماده ۲۱ قانون مدیریت پسماند	۸۹۱	۹۰۰	-۵۳
۶۹-۷۵۰۰۰۰	سازمان حفاظت محیط زیست (صندوق ملی محیط زیست)- اجرای قانون حفاظت، احیاء و مدیریت تالاب‌های کشور	۱۱۴۰۵	۶۰۰۰	-۴۷
۱۶-۷۵۰۰۰۰	مطالعه و طراحی طرح نجات دریاچه ارومیه	۱۷۸۲۰	۲۰۰۰۰	۱۲

گزارش تحلیلی تبیینی محیط زیست در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

۱۵۰,۰۰۰	وزارت کشور- سازمان شهرداریها	
۱,۶۰۰,۰۰۰	جمع کل	

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور

ردیف متناظر درآمد- هزینه مربوطه در جدول (۱۰) برآورد اعتبارات ردیف‌های متفرقه لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ بر اساس الزامات قانون به این شرح پیش‌بینی و لحاظ شد.

جدول ۱۰: مشخصات ردیف درآمدی حاصل از اجرای قانون هوای پاک در لایحه بودجه ۱۴۰۲

شماره ردیف	عنوان	مبلغ (میلیون ریال)
۷۰-۵۳۰۰۰۰	اجرای قانون هوای پاک	۱,۶۰۰,۰۰۰

* ابلاغ هر یک از دستگاه‌های مسئول در اجرای قانون هوای پاک بر اساس قانون مذکور و آیین‌نامه‌های مربوطه مشخص خواهد شد.
 ** در اجرای ماده (۳۳) قانون هوای پاک بیست درصد (۲۰٪) از وجوه مذکور از طریق مؤسسه عمومی غیردولتی صندوق ملی محیط‌زیست به منظور ارائه تسهیلات به منابع آلاینده هوا جهت رفع و یا کاهش آلودگی هوا اختصاص می‌یابد.
 مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور

۱-۹- تحلیل و تبیین نماگرهای مالی بخش رشد سالیانه - سهم برنامه‌ها - سهم فصل از امور بودجه

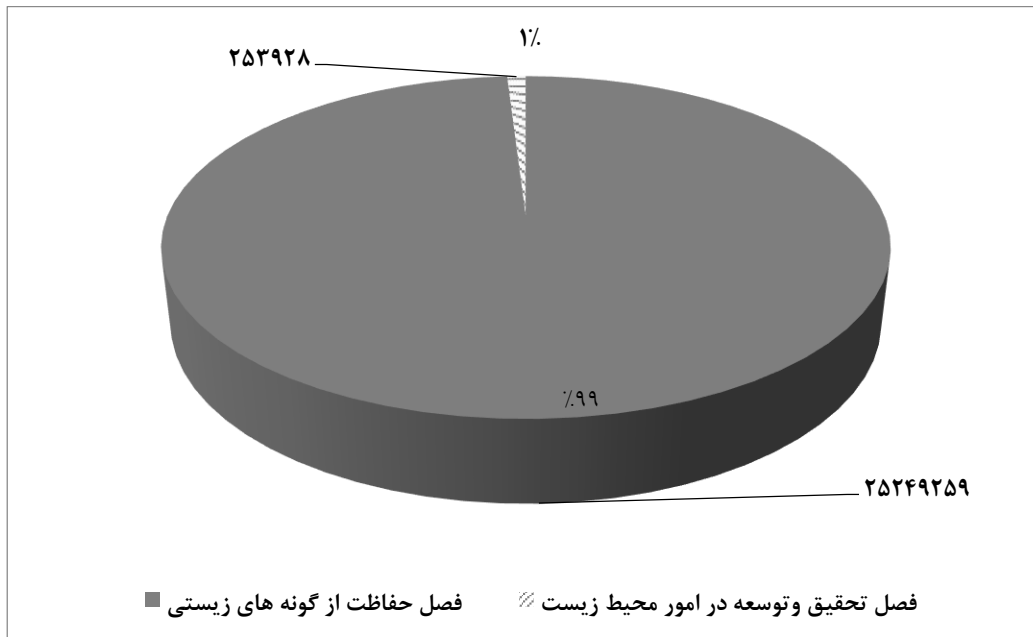
عمومی

اعتبار هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بخش محیط‌زیست از محل منابع عمومی دولت و سهم و تغییرات آن در سال ۱۴۰۲ به شرح جدول ۱۱ است:

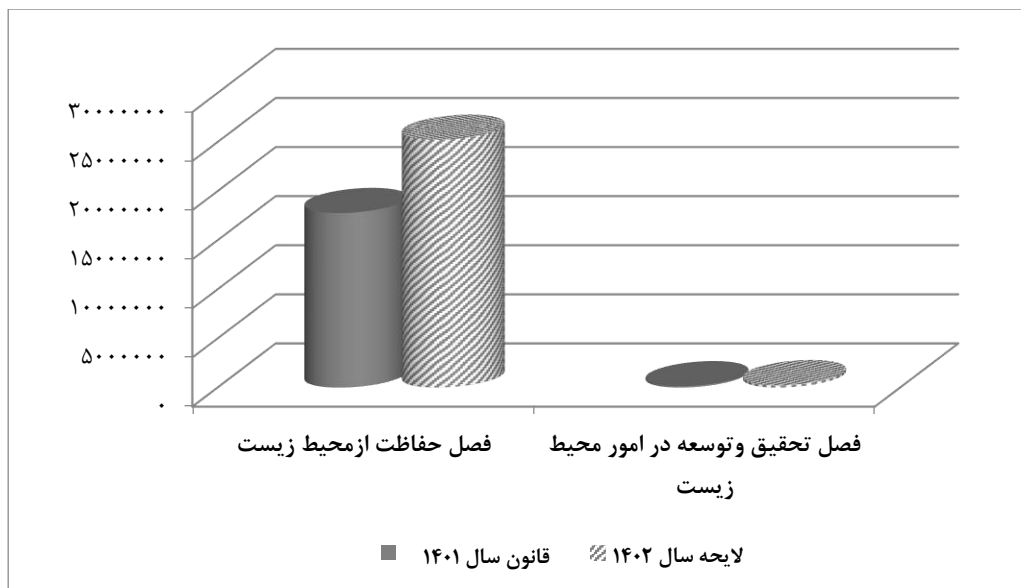
جدول ۱۱: مقایسه امور، فصل و برنامه‌های هزینه‌ای عمومی بخش محیط‌زیست در لایحه بودجه ۱۴۰۲ در مقایسه با سال ۱۴۰۱ (میلیون ریال)

عنوان	مصوب سال ۱۴۰۱	لایحه سال ۱۴۰۲	درصد رشد ۱۴۰۲ نسبت به ۱۴۰۱
امور محیط‌زیست	۱۷۹۲۳۴۰۵	۲۵۵۰۳۱۸۷	۴۲
فصل حفاظت از گونه‌های زیستی	۱۷۷۸۰۷۴۹	۲۵۲۴۹۲۵۹	۴۲
برنامه پیش و مدیریت آلاینده‌های محیط‌زیست	۵۹۵۱۱۰۴	۹۲۴۰۹۰۸	۵۵
برنامه حفاظت، احیاء و بهسازی زیست‌بوم‌های تحت مدیریت	۱۰۱۸۵۷۳۱	۱۳۶۹۶۰۱۵	۳۴
برنامه آموزش، توانمندسازی و ارتقای مشارکت‌های مردمی در حفظ و بهسازی محیط‌زیست	۱۶۴۳۹۱۴	۲۳۱۲۳۳۶	۴۱
فصل تحقیق و توسعه در امور محیط‌زیست	۱۴۲۶۵۶	۲۵۳۹۲۸	۷۸
برنامه پژوهش‌های علمی، فناوری و فن‌آفرینی	۱۴۲۶۵۶	۲۵۳۹۲۸	۷۸

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور

نمودار ۴: سهم فصول مختلف در بخش به درصد

نمودار ۵: مقایسه اعتبار فصول مختلف بخش

۱-۱- تحلیل و تبیین اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای بخش

در جدول ۱۲ وضعیت اعتباری طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای مربوط به محیط‌زیست به تفکیک فصل و برنامه ارائه شده است. مطابق اطلاعات مندرج در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲، بیشترین سهم اعتباری در بین برنامه‌ها به برنامه «حفاظت، احیا و بهسازی زیست‌بوم‌های تحت مدیریت» اختصاص داشته است.

جدول ۱۲: اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بخش محیط‌زیست به تفکیک فصل و برنامه در لایحه بودجه ۱۴۰۲ (میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی دستگاه	عنوان دستگاه	شماره طبقه‌بندی	عنوان فصل / برنامه	مصوب ۱۴۰۱	پیشنهاد لایحه ۱۴۰۲
۱۴۰۰۰۰	سازمان حفاظت محیط‌زیست	۱۴۰۳۰۰۰۰۰۰	فصل حفاظت از محیط‌زیست	۶,۸۷۶,۲۴۹	۱۱,۵۰۰,۰۰۰
		۱۴۰۳۰۰۱۰۰۰	برنامه پایش و مدیریت آلاینده‌های محیط‌زیست	۸۰۱,۳۷۹	۱,۶۲۵,۰۰۰
		۱۴۰۳۰۰۲۰۰۰	برنامه حفاظت، احیاء و بهسازی زیست‌بوم‌های تحت مدیریت	۵,۵۹۹,۸۰۵	۸,۹۴۰,۰۰۰
		۱۴۰۳۰۰۳۰۰۰	برنامه آموزش، توانمندسازی و ارتقای مشارکت‌های مردمی در حفظ و بهسازی محیط‌زیست	۴۷۵,۰۶۵	۹۳۵,۰۰۰
		۱۴۰۵۰۰۰۰۰۰	فصل تحقیق و توسعه در امور محیط‌زیست	۱۷,۴۳۴	۳۰,۰۰۰
		۱۴۰۵۰۰۲۰۰۰	برنامه پژوهش‌های علمی، فناوری و فناوری	۱۷,۴۳۴	۳۰,۰۰۰
جمع کل بخش محیط‌زیست				۶,۸۹۳,۶۸۳	۱۱,۵۳۰,۰۰۰

مأخذ: سازمان برنامه و بودجه کشور، قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۲

۱۱-۱- بررسی و تحلیل اصلاحات ساختاری در بودجه دستگاه‌های بخش

طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی سازمان حفاظت محیط‌زیست در سال ۱۴۰۲ در قالب ۲ فصل «فصل حفاظت از محیط‌زیست» و «فصل تحقیق و توسعه در امور محیط‌زیست» و در قالب ۴ برنامه با عناوین «برنامه پایش و مدیریت آلاینده‌های محیط‌زیست»، «برنامه حفاظت، احیاء و بهسازی زیست‌بوم‌های تحت مدیریت»، «برنامه آموزش، توانمندسازی و ارتقای مشارکت‌های مردمی در حفظ و بهسازی محیط‌زیست» و «برنامه آموزش، توانمندسازی و ارتقای مشارکت‌های مردمی در حفظ و بهسازی محیط‌زیست» و ۱۶ طرح ارائه شده که از این نظر تفاوتی با سال گذشته نداشته است.

۱۲-۱- مهم‌ترین ویژگی‌های بودجه بخش در سال آتی

اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ در مقایسه با اعتبارات مصوب سال جاری در بخش محیط‌زیست با افزایش ۶۷ درصدی از مبلغ ۶۸۹ میلیارد تومان به مبلغ ۱۱۵۳ میلیارد تومان بالغ شده است. این افزایش به منظور ارتقای سطح حفاظت محیط‌زیست از طریق توجه ویژه به ایجاد سیستم‌های کنترل و پایش محیط‌زیست، تأمین تجهیزات مورد نیاز محیط‌بانان و یگان حفاظت محیط‌زیست، هوشمندسازی مناطق تحت مدیریت، حفاظت و احیای تالاب‌ها و رودخانه‌های در معرض خطر کشور و همچنین تقویت اعتبارات مربوط به بحث آموزش و افزایش مشارکت‌های مردمی در حفاظت از محیط‌زیست بوده است.

۱-۱۳- ترسیم نقش بخش خصوصی در فعالیتهای بخش

با توجه به این که محیط‌زیست کشور یک موضوع حاکمیتی محسوب می‌شود، وظایف و اقدامات در حوزه حفاظت و بهسازی محیط‌زیست، با توجه به حاکمیتی بودن این حوزه، قابل واگذاری به بخش خصوصی نبوده و صرفاً برخی از وظایف در قالب استفاده از جوامع محلی قابل انجام است که در لایحه بودجه تأثیرگذار نیست.

۱-۱۴- مهم‌ترین اقدامات و عملیات اولویت‌دار در فعالیتهای بخش

از مهم‌ترین اقدامات و عملیات اولویت‌دار در حوزه محیط‌زیست می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ایجاد نظام ارزشگذاری اقتصادی محیط‌زیست و تعیین هزینه‌های ناشی از خسارات و آلاینده‌گی محیط‌زیست مبتنی بر حسابداری منابع زیستی
- توسعه روش‌های نوین و مردمی در حفاظت اکوسیستم
- سازگار نمودن طرح‌ها و پروژه‌های توسعه‌ای متناسب با توان اکولوژیک سرزمین
- استفاده از تجهیزات نوین در پایش اکوسیستم‌ها و حفاظت از منابع طبیعی
- ایجاد نظام مدیریت عملکرد فرابخشی محیط‌زیست با کنترل و تأیید منابع اعتباری مرتبط توسط سازمان حفاظت محیط‌زیست با همکاری سازمان برنامه و بودجه کشور

۲- بررسی طرح‌ها و پروژه‌های ذیل فصول در هر بخش

۲-۱- مهم‌ترین تنگناها و مشکلات اجرایی طرح‌ها و پروژه‌های بخش

- با توجه به حاکمیتی بودن فعالیت‌ها و عملیات حفاظت محیط‌زیست و وابستگی بخش به منابع عمومی دولت، از مهم‌ترین مشکلات و تنگناهای اجرای طرح‌های مرتبط، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:
- تغییرات اقلیمی، به‌ویژه بروز خشکسالی‌های متوالی و تأثیر آن بر پوشش گیاهی مناطق، تالاب‌ها و حیات وحش
  - عدم امکان سرمایه‌گذاری بخش خصوصی برای طرح‌ها و پروژه‌های حوزه محیط‌زیست و اتکای کامل آن‌ها به بودجه عمومی دولت
  - در تعارض بودن عملیات و اقدامات حفاظتی سازمان حفاظت محیط‌زیست، به‌ویژه در مناطق تحت مدیریت با خواست‌ها و اقدامات بهره‌برداران عرفی و جوامع محلی
  - بی‌ثباتی و افزایش بی‌رویه قیمت‌های اجرای عملیات
  - ناهماهنگی برنامه‌های آب و کشاورزی و اثرات نامطلوب آنها بر مناطق تحت مدیریت مرتبط
  - استقرار شرکت‌های اکتشاف و بهره‌برداری معدنی و بعضاً راه‌سازی در برخی مناطق، به‌ویژه در داخل محدوده‌ها، حریم‌های مناطق تحت مدیریت به‌خصوص در پارک‌های ملی و تعارضات آنها با برنامه‌ها و عملیات اجرایی مرتبط

۲-۲- راهکارهای خروج از تنگناها در زمینه طرح‌ها و پروژه‌های بخش

- توسعه روابط و همکاری‌های بین‌المللی زیست‌محیطی و جذب منابع بین‌المللی برای حفاظت و بهسازی محیط‌زیست.
- بهره‌ور کردن تولید، انتقال، توزیع و مصرف انرژی.
- توسعه تحقیقات، نوآوری و فناوری‌های اولویت‌دار کشور.
- حفاظت از منابع و تنوع زیستی و احیا و حفاظت اکوسیستم‌ها و زیست‌بوم‌های حساس و تخریب شده.
- حفاظت و بهبود منابع آب کشور از طریق دستگاه‌های ذی‌ربط.
- پیشگیری از انواع آلودگی‌ها و کنترل و کاهش عوامل آلاینده و تهدیدکننده هوا.
- فرهنگ‌سازی و توانمندسازی مردم و جوامع محلی و بهره‌برداران عرفی.

۲-۳- اولویت‌ها در طرح‌ها و پروژه‌های بخش

همان‌طور که پیش‌تر نیز ذکر شد طرح‌ها و پروژه‌های حوزه محیط‌زیست در زمره طرح‌ها و عملیات حاکمیتی قرار دارند. بر این اساس و با توجه به ماهیت آنها حفاظت از محیط‌زیست، طرح‌های تعریف شده در اولویت اول دستگاه اجرایی مربوط هستند.

۲-۴- تعداد طرح‌ها و پروژه‌های حوزه محیط‌زیست (تعداد طرح‌ها بر حسب برنامه در دستگاه‌های

اجرایی بخش)

سازمان حفاظت محیط‌زیست و دستگاه‌های تابعه (پژوهشکده حفاظت محیط‌زیست)، در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ تعداد ۱۶ فقره طرح تملکی را با اعتباری معادل ۶۸۹ میلیارد تومان در دست اجرا داشتند که بر اساس لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ این اعتبارات در قالب ۱۶ فقره طرح و مبلغی معادل ۱۱۵۳ میلیارد تومان (با رشد ۶۷ درصد) ادامه خواهند یافت.

۲-۵- نحوه تأمین مالی طرح‌ها و پروژه‌های بخش

تأمین منابع مالی طرح‌های اجرایی، مطالعاتی و پژوهشی بخش محیط‌زیست با توجه به ماهیت حاکمیتی آنها، تماماً با استفاده از منابع عمومی دولت انجام می‌پذیرند. با این حال در چارچوب قوانین و مقررات جاری کشور و ظرفیت‌های موجود از سایر روش‌های تأمین مالی نیز استفاده می‌شود. مهم‌ترین آنها استفاده از منابع صندوق توسعه ملی (در قالب تسهیلات) و بعضاً فاینانس داخلی (به منظور استفاده از ظرفیت و منابع بانکی کشور در قالب عقود اسلامی برای اجرای کامل و یا تکمیل طرح‌ها) و همچنین استفاده از کمک‌های بین‌المللی خارجی را می‌توان نام برد.

شایان ذکر است استفاده از درآمدهای اختصاصی برای پژوهشکده مرتبط نیز علاوه بر استفاده از منابع اعتباری مذکور با توجه به ارقام پیش‌بینی شده، امکان‌پذیر است.

دستگاه اجرایی حوزه محیط‌زیست بر اساس لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ سازمان حفاظت محیط‌زیست است که در قالب ۲ فصل و ۴ برنامه فعالیت می‌کنند. برنامه «پایش و مدیریت آلاینده‌های محیط‌زیست» به دلیل اهمیت بحث سیستم‌های پایش و کنترل آلودگی‌های محیط‌زیست، با رشد بالغ بر ۱۰۳ درصد، بالاترین افزایش را در این حوزه داشته است.

۲-۶- تحلیل و تبیین اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای طرح‌ها و پروژه‌ها بر حسب برنامه -

دستگاه اجرایی بخش

حفاظت از محیط‌زیست در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (اصل پنجاهم)، وظیفه عمومی تلقی شده و بر این اساس فعالیت‌های اقتصادی و غیر آن نباید آلودگی محیط‌زیست یا تخریب غیر قابل جبران آن را در پی

داشته باشند. در همین راستا، اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ در مقایسه با اعتبارات مصوب سال جاری در بخش محیط‌زیست با افزایش ۶۷ درصدی از مبلغ ۶۸۹ میلیارد تومان به مبلغ ۱۱۵۳ میلیارد تومان بالغ شده است. این افزایش به منظور ارتقای سطح حفاظت محیط‌زیست از طریق کمک به تجهیز پاسگاه‌های حفاظتی، هوشمندسازی مناطق تحت مدیریت و تأمین تجهیزات مورد نیاز محیط‌بانان و یگان حفاظت محیط‌زیست و همچنین تقویت اعتبارات مربوط به حفاظت و احیای تالاب‌ها و رودخانه‌های در معرض خطر کشور بوده است.

از مهم‌ترین نکات مربوط به طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای سازمان حفاظت محیط‌زیست می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- به منظور پایش مستمر منابع و عوامل آلاینده هوا، آب، خاک، آلودگی‌های صوتی و تغییرات نامساعد اقلیم، اعتبار طرح تملکی با عنوان «ایجاد سیستم‌های کنترل و پایش آلودگی‌های محیط‌زیست» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نسبت به اعتبار مصوب سال جاری، با افزایش قابل توجه ۱۱۸ درصد روبه‌رو بوده و اعتبار آن از مبلغ ۶۶ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۱ به مبلغ ۱۴۵ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است.

۲- به منظور ارتقاء آموزش، فرهنگ‌سازی و مشارکت‌های مردمی در حفاظت محیط‌زیست و تدوین برنامه‌های آموزشی و پژوهشی زیست‌محیطی، اعتبار طرح تملکی با عنوان «تدوین و اجرای برنامه آموزشی و پیام‌رسانی زیست‌محیطی» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نسبت به اعتبار مصوب سال جاری، با افزایش ۱۱۵ درصد روبه‌رو بوده و اعتبار آن از مبلغ ۳۴,۸ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۱ به مبلغ ۷۵ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است.

۳- به منظور حفاظت پایدار از مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط‌زیست، اعتبار طرح تملکی با عنوان «حفاظت، پایش و احیاء مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط‌زیست» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نسبت به اعتبار مصوب سال جاری، با افزایش ۱۰۱ درصد روبه‌رو بوده و اعتبار آن از مبلغ ۶۴,۵ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۱ به مبلغ ۱۳۰ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است.

۴- به منظور اجرای اقدامات حفاظتی پایدار از تالاب‌ها، زیست‌بوم‌های دریایی و رودخانه‌های کشور، اعتبار طرح تملکی با عنوان «حفاظت، پایش و احیاء تالاب‌ها و رودخانه‌های در معرض خطر» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نسبت به اعتبار مصوب سال جاری، با افزایش ۷۸ درصد روبه‌رو بوده و اعتبار آن از مبلغ ۱۱۲ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۱ به مبلغ ۲۰۰ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است.

۵- به منظور ارتقاء اقدامات حفاظتی از تالاب انزلی، اعتبار طرح تملکی با عنوان «حفاظت و احیاء تالاب انزلی» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نسبت به اعتبار مصوب سال جاری، با افزایش ۸۱ درصد روبه‌رو بوده

و اعتبار آن از مبلغ ۱۵,۱ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۱ به مبلغ ۲۷,۵ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است.

به منظور تأمین تجهیزات یگان حفاظت و محیط‌بانان مناطق تحت مدیریت، تأمین تجهیزات اطفاء حریق و هوشمندسازی مناطق ذکر شده، اعتبار طرح تملکی با عنوان «تأمین تجهیزات یگان حفاظت و اطفاء حریق مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط‌زیست» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ نسبت به اعتبار مصوب سال جاری، با افزایش ۵۸ درصد روبه‌رو بوده و اعتبار آن از مبلغ ۲۲۴ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۱ به مبلغ ۳۵۴ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است.

جدول ۱۳: اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای بخش برحسب طرح- برنامه- دستگاه لایحه در سال ۱۴۰۲

شماره طبقه‌بندی	عنوان	مصوب ۱۴۰۱	لایحه ۱۴۰۲	درصد افزایش/کاهش
فصل حفاظت از محیط‌زیست				
۱۴۰۳۰۰۰۰۰۰	فصل حفاظت از محیط‌زیست			
۱۴۰۳۰۰۱۰۰۰	برنامه پایش و مدیریت آلاینده‌های محیط‌زیست	۸۰۱,۳۷۹	۱,۶۲۵,۰۰۰	۱۰۳
۱۴۰۳۰۰۱۰۱۲	ایجاد سیستم‌های کنترل و پایش آلودگی‌های محیط‌زیست	۶۴۴,۴۴۵	۱,۴۵۰,۰۰۰	۱۱۸
۱۴۰۳۰۰۱۰۰۲	مطالعه و حفاظت محیط‌زیست انسانی	۱۳۶,۹۳۴	۱۷۵,۰۰۰	۲۸
۱۴۰۳۰۰۲۰۰۰	برنامه حفاظت، احیا و بهسازی زیست‌بوم‌های تحت مدیریت	۵,۵۹۹,۸۰۵	۸,۹۴۰,۰۰۰	۶۰
۱۴۰۳۰۰۲۰۰۲	حفاظت، پایش و احیاء تالاب‌ها و رودخانه‌های در معرض خطر	۱,۱۲۰,۱۲۸	۲,۰۰۰,۰۰۰	۷۹
۱۴۰۳۰۰۲۰۰۸	حفاظت و احیاء تالاب انزلی	۱۵۱,۶۷۰	۲۷۵,۰۰۰	۸۱
۱۴۰۳۰۰۲۰۰۴	مطالعه حفاظت و احیاء دریاچه‌های استان فارس	۱۸۳,۰۵۳	۲۷۵,۰۰۰	۵۰
۱۴۰۳۰۰۲۰۰۹	مطالعه، حفاظت و احیاء تالاب هامون	۱۵۲,۵۴۴	۲۵۰,۰۰۰	۶۴
۱۴۰۳۰۰۲۰۰۵	حفاظت، پایش و احیاء مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط‌زیست	۶۴۵,۰۴۳	۱,۳۰۰,۰۰۰	۱۰۲
۱۴۰۳۰۰۲۰۱۰	تأمین تجهیزات یگان حفاظت و اطفاء حریق مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط‌زیست	۲,۲۴۰,۲۱۸	۳,۵۴۰,۰۰۰	۵۸
۱۴۰۳۰۰۲۰۰۱	حفاظت پارک‌های ملی گلستان و زیست‌کره دنا	۲۷۹,۰۵۳	۳۵۰,۰۰۰	۲۵
۱۴۰۳۰۰۲۰۰۶	حفاظت از تنوع زیستی و حیات وحش	۳۴۸,۶۷۲	۵۰۰,۰۰۰	۴۳
۱۴۰۳۰۰۲۰۰۷	ارزش‌گذاری اقتصادی منابع محیط‌زیستی	۴۳,۵۸۴	۵۰,۰۰۰	۱۵
۱۴۰۳۰۰۲۰۱۱	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات- سازمان حفاظت محیط‌زیست	۴۳۵,۸۴۰	۴۰۰,۰۰۰	-۸
۱۴۰۳۰۰۳۰۰۰	برنامه آموزش، توانمندسازی و ارتقای مشارکت‌های مردمی در حفظ و بهسازی محیط‌زیست	۴۷۵,۰۶۵	۹۳۵,۰۰۰	۹۷
۱۴۰۳۰۰۳۰۰۲	تدوین و اجرای برنامه آموزشی و پیام‌رسانی زیست‌محیطی	۳۴۸,۶۷۲	۷۵۰,۰۰۰	۱۱۵
۱۴۰۳۰۰۳۰۰۳	ایجاد نظام جامع آمار و اطلاعات زیست‌محیطی کشور	۱۰۰,۲۴۳	۱۵۰,۰۰۰	۵۰
۱۴۰۳۰۰۳۰۰۱	تأمین فضاهای آموزشی و کمک آموزشی	۲۶,۱۵۰	۳۵,۰۰۰	۳۴
فصل تحقیق و توسعه در امور محیط‌زیست				
۱۴۰۵۰۰۰۰۰۰	فصل تحقیق و توسعه در امور محیط‌زیست			
۱۴۰۵۰۰۲۰۰۰	برنامه پژوهش‌های علمی، فناوری و فن‌آفرینی	۱۷,۴۳۴	۳۰,۰۰۰	۷۲
۱۴۰۵۰۰۲۰۰۱	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات پژوهش‌کننده محیط‌زیست	۱۷,۴۳۴	۳۰,۰۰۰	۷۲
	جمع کل	۶,۸۹۳,۶۸۳	۱۱,۵۲۰,۰۰۰	۶۷

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۴۰۱ و لایحه سال ۱۴۰۲

۲-۷- طرح‌ها و پروژه‌هایی که در سال ۱۴۰۲ به بهره‌برداری می‌رسد

با توجه به عملیات تعریف شده برای طرح‌های حوزه محیط‌زیست و ماهیت استمرار آنها، در سال ۱۴۰۲ هیچ‌یک از طرح‌های این حوزه نهایی نخواهد شد.

منابع

- ماده واحده قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور، سازمان برنامه و بودجه کشور، ۱۴۰۱.
- ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور، سازمان برنامه و بودجه کشور، ۱۴۰۲.
- گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۴۰۰، سازمان برنامه و بودجه کشور، ۱۴۰۰.
- قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی)، سازمان برنامه و بودجه کشور، ۱۳۹۶.